

## ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕВОЛЮЦІЮ КООПЕРАТИВНИХ ПРИНЦИПІВ КРЕДИТНИХ СПЛОК ТА КООПЕРАТИВНИХ ПРИНЦИПІВ МКА

У статті розкрито сутність сучасного розвитку кооперативних принципів. Висвітлено етапи формування сучасного переліку та змісту класичних кооперативних принципів. Проведено паралелі між кооперативними принципами кредитних кооперативів та загальними принципами МКА.

The article reveals the essence of contemporary development of cooperative principles. It deals with stages of forming of the list of classical cooperative principles. Compares cooperative principles of credit cooperatives with cooperative principles adopted by International Cooperative Alliance.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Кооперативи, як суб'єкти господарювання, відіграють важливу роль у становленні та розвитку економіки як окремого регіону, так і країн в цілому. Разом із акціонерними товариствами, кооперативи провадять свою економічну діяльність, вступаючи у конкурентне середовище зовнішнього ринку із переліком своїх товарів та послуг. Особливістю і унікальністю ведення кооперативної діяльності є кооперативні принципи, які є обов'язковим елементом кооперативної діяльності. Кооперативні принципи вирішують та регламентують найбільш важливі питання, що гарантують кооперативам не тільки діяльність, а і стає впевнене зростання на недискримінаційних засадах. Сформовані в середині XIX сторіччя на основах утопічної ідеології, вони подолали шлях у півтора століття, зазнаючи певних змін та трансформацій, але залишаючись актуальними у будь-якому середовищі і у будь-який час. Таким чином, важливість кооперативних принципів для діяльності кооперативу є беззаперечною. Зміни, що відбувались у структурі та змісті кооперативних принципів, завжди відповідали часу та обставинам. Сучасні умови розвитку світового ринку та процеси глобалізації в черговий раз якісно впливають на них. Дослідження впливу часу та сучасної економіки на розвиток та видозміну кооперативних принципів дасть можливість прослідкувати за тенденціями розвитку кооперації та дослідити особливості її функціонування.

**Аналіз досліджень і публікацій останніх років.** Пов'язані із принципами діяльності кооперативних організацій протягом всього часу їх існування свідчить про глибоку зацікавленість ними зарубіжних та вітчизняних науковців та практиків, серед яких відзначаються такі як: Дж. Стігліц, С. Новковиц, Р. Рейлі, Дж. Бірчел, С. Ейк, Дж. Майрон, К. Цеулі, Р. Кропп, М. Туган-Барановський, М. Ф. Шкляр, А. Н. Анциферов, С. Бородаєвський, К. А. Пажитнов, В. В. Гончаренко, А. О. Пантелеймоненко, А. А. Пожар.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Дослідження, що передували написанню даної статті, були спрямовані переважно на встановлення закономірностей між процесами розвитку світової економіки, а саме процесів глобалізації, та змінами у переліку та структурі кооперативних принципів.

**Постановка завдання.** Метою статті є виявлення тенденцій впливу процесів розвитку світової економіки на еволюцію принципів кооперації.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Кооператив є унікальною формою господарювання, що має довгу історію і, що найважливіше, має еволюційний характер. Відповідно до умов політичного та економічного життя країни, кооперативи будували відповідну стратегію розвитку, що базувалась насамперед на ідеях утопізму. Ці ідеї були детально проаналізовані тогочасними філософами і перетворені на правила діяльності

кооперативів – принципи кооперативної діяльності, що забезпечували самодостатність, саморозвиток, самомотивацію. Розвиток офіційної кооперації між рядовими споживачами та виробниками, між колективами бере свій початок на території західної Європи в середині XIX сторіччя. Кооперативи, як загальновідома альтернатива ведення господарської діяльності, не змогли виникнути спонтанно. Саме слово «альтернатива» говорить про гостру необхідність появи такої форми, а це, в свою чергу, свідчить про наявність відповідного впливу, що спонукав до таких кроків населення країн. Характерною рисою подальшого розвитку кооперативів було втручання або невтручання держави у процес розвитку та становлення кооперативної ідеї та кооперативної практики [1, с.44]. За умов наявності такого втручання, воно переважно носило контролюючий характер, проте, не зважаючи на це, відіграло спонукальну для подальшого розвитку роль. Відповідно до економічних, господарських, та інших умов у відповідних країнах Європи та впливу держави, почали виникати кооперативні об'єднання різного спрямування. Проте діяльність всіх кооперативів мала одну й ту саму мету, а отже, мала єдину мотивацію, відповідні логічно вибудовані правила, принципи, що гарантували не лише можливість ведення такого роду діяльності, а і забезпечувало її розвиток.

Говорячи про сучасні тенденції розвитку кооперативних принципів, маються на увазі три основоположні позиції, що Рейлі визначає як основні кооперативні принципи [2, с.3-7]:

- членське управління (member governance);
- членська винагорода (member benefits);
- членська володіння (member ownership).

Така сучасна інтерпретація кількості та найменувань кооперативних принципів пройшла довгий путь у більш, ніж 150 років від дати першої в історії згадки про кооперативні принципи, як основоположні правила організації та ведення господарської діяльності. Слід зазначити, що цей період становлення кооперативних принципів відзначився значними змінами у світових геополітичній та економічній ситуаціях країн, зокрема країн зародження самої кооперативної ідеї. Відтак, справедливим буде твердження про ґрунтовність у підходах до визначення основних кооперативних принципів, як найважливіших правил діяльності сучасних кооперативних організацій.

Історія розвитку кооперативних принципів з самого початку говорить про наявність їх більшої кількості («Рочдейльські піонери» – 7 (1844) [3, с.315-362]; Шульце-Деліч – 8 (1845) [4, с.15]; Райфайзен – 9 (1864) [5, с.76-83] (див. табл. 1). Після офіційного затвердження переліку принципів (1937) Міжнародний Кооперативний Альянс (МКА) переглядав їх двічі то зменшуючи їх кількість до 6 (1966 рік), то знову визначаючи 7 (1995 рік) позицій. Остання редакція переліку класичних кооперативних принципів, що увійшла до декларації про кооперативну ідентичність МКА, має такий склад [6]:

- добровільність і відкрите членство;
- демократичний контроль;
- члени економічної участі;
- автономність та незалежність;
- освіта, навчання та інформація;
- кооперація серед кооперативів;
- відношення до суспільства.

На думку Райлі [2], виокремлення трьох принципів відповідає сучасним тенденціям розвитку економіки. Спрощення кооперативного законодавства у світовому масштабі, що відбувається останнім часом, а саме гомогенізація кооперативного законодавства, про яку згадує Хаган Генрі [7], не може відбуватись окремо від спрощення порядку визначення сутності кооперативу, а, відтак, і виділення основних принципів, за яких кооператив має право бути кооперативом. Гомогенізація стає наслідком поширення і поглиблення процесів глобалізації. Таким чином, приходимо до логічного висновку, що сучасний розвиток світової кооперації тісно пов'язаний та підпорядкований глобалізації, що відбивається на кооперативному визначенні також.

Звідна таблиця кооперативних принципів

Рочдейські кооперативні принципи (1844)	Міжнародний кооперативний альянс (1937)	Міжнародний кооперативний альянс (1966)	Міжнародний кооперативний альянс (1995)	Основні кооперативні принципи (Рейлі, 2006)[2]		Райфайзен (Гончаренко, 2005) [5]	Райфайзен [8] (1864)	Шульце-Делич [8] (1845)
Демократичний контроль: один член – один голос	Демократичний контроль: один член – один голос	Демократичний контроль	Демократичний контроль	Членське управління (Member Governance)	1	Безоплатна робота у виборних органах управління та демократичний контроль в організації	Почесність та безоплатність адміністративної роботи в кредитних кооперативах.	Члени правління кооперативу отримують за свою роботу грошове винагородження
Розподіл прибутку між членами кооперативу пропорційно до рівня торгівлі	Розподіл прибутку між членами кооперативу пропорційно до рівня їх економічної участі	Приналежність прибутку членам кооперативу	Члени економічної участі	Членська корисність (Member Benefits)	2	Надання позичок лише членам товариства з урахуванням особистості позичальника	Видача позик тільки членам кредитного кооперативу.	Кредити кооперативом надаються тільки членам-пайовикам
Виплата обмеженого винагородження по відсотках	Обмежене винагородження по відсотках	Обмежена винагорода за капітал	Автономність та незалежність	Членське володіння (Member Ownership)	3	Створення в кожному товаристві спеціального "неподільного фонду"	Виробниче спрямування позик, що видаються кредитним кооперативом.	На пайовий внесок по результатам діяльності кооперативу за рік нараховуються дивіденди
Відкрите членство	Відкрите членство	Відкрите добровільне членство	Добровільне і відкрите членство			Необмежена відповідальність членів за боргами товариства	Сукупна позика грошових коштів об'єднаним в товариства селян по круговій поручі та забезпечення отриманої позики усім майном членів кооперативу.	Члени кооперативу несуть обмежену відповідальність по його зобов'язанням
Просування освіти	Просування освіти	Освіта членів кооперативу та суспільства відповідно до кооперативних принципів	Освіта, навчання та інформація			Обмеження району діяльності товариства	Район діяльності кредитного кооперативу має бути відносно невеликим.	Район діяльності кредитних кооперативів не обмежувався
Політичний та релігійний нейтралітет	Політичний та релігійний нейтралітет	Кооперація поміж кооперативами	Кооперація серед кооперативів			Відсутність пайового капіталу (членських внесків)	Формування капіталу кредитних кооперативів на без пайовій основі	Оборотний капітал кооперативу формується за рахунок вступних та пайових внесків членів, резервного капіталу, вкладів і позик.
Торгівля за готівку, не застосування безготівкової форми торгівлі	Торгівля за готівку		Відношення до суспільства			Поступове переростання кредитного кооперативу в універсальний сільський кооператив	Селянин має бути членом тільки одного кредитного кооперативу	Членом кооперативу могла стати лише особа, що внесла вступний та пайовий внески
							Співвідношення активних та пасивних операцій кредитних кооперативів.	Кредитний кооператив являє собою об'єднання міських ремісників в цілях забезпечення отримання коштів, необхідних їм для задоволення виробничих потреб
							Виплата членам кооперативу дивідендів не передбачається	

Окрім Рочдейлських кооперативних принципів, що були побудовані на основі споживчої кооперації, історія виділяє ще принаймні дві групи кооперативних принципів, що побудовані на суспільному управлінні капіталом і структуровані у перелік принципів управління кредитними кооперативами (додаток А). Специфіка профільної діяльності кооперативів відображається і у принципах їх діяльності. Незважаючи на це у будь-якій редакції кооперативних принципів є сталий перелік позицій, що саме і дають можливість визначати кооперативи кооперативами, виділяють їх автентичність у порівнянні із іншими капітал-орієнтованими організаціями.

Перші два принципи Рейлі (додаток А) зустрічаються у майже незмінному вигляді з самого початку заснування кооперативної форми діяльності. Виділення останнього, третього принципу, потребує певного пояснення. Однак перед тим, як перейти до пояснень, слід згадати про те, що кооперативна форма господарювання не обмежилась лише споживчими і виробничими кооперативами, що взяли за основу саме кооперативні принципи «Рочдейлських піонерів». Впродовж 20 років з дати першого затвердження кооперативних принципів в Англії, в Німеччині з'являється дві окремі за змістом, проте однакові за своєю суттю, кооперативні течії: народні банки Шульце-Деліча та позиково-ощадні каси Райфайзена. Кредитні товариства Німеччини також носили кооперативних характер і, безперечно, поділяли цінності, що згодом були виділені як класичні кооперативні цінності: самопоміа виражена в тому, що кооперативи засновувалися для фінансової допомоги (у виробничій діяльності [5, с.76-83] своїм членам; самовідповідальності вимагало те, що член кооперативу відповідав по зобов'язаннях кооперативу; демократичність контролю полягала у великій кількості зацікавлених в управлінні кооперативом людей, адже вони мали в цьому матеріальну зацікавленість; рівність забезпечувала політика діяльності кооперативу, наділяючи кожного члена однаковими правами; справедливість витікала із прозорості демократичного контролю за діяльністю кооперативом; солідарність визначалась сферою професійної діяльності членів кооперативу, наявністю однакових потреб. Усі ці цінності переплітаються із етичними переконаннями членів кооперативу, а саме чесністю, відкритістю, соціальною відповідальністю та турботою про оточуючих.

Таким чином народні банки, позиково-ощадні каси, що перетворились на кредитні кооперативи, кредитні спілки і т.ін. є кооперативами в класичному їх розумінні. Отже, спочатку розглянемо кооперативні принципи проголошені Німецькими кооператорами.

За рік після проголошення кооперативних принципів у Англії, в Німеччині Герман Шульце-Деліч організує перший міський народний банк. Діяльність цієї організації була спрямована на міське населення, спроможне вивільнити кошти для участі у кооперативі. Діяльність такого кооперативу Шульце-Деліч підпорядковував відповідним принципам, що, на його думку, забезпечували діяльність та розвиток кооперативу. Перелік цих принципів мав такий склад:

- кредитний кооператив є об'єднанням міських ремісників в цілях забезпечення отримання грошей, необхідних їм для задоволення виробничих потреб.
- оборотний капітал кооперативу формується за рахунок вступних і пайових внесків членів, резервного капіталу, вкладів і позик.
- членом кооперативу могла стати особа, що внесла вступний і пайовий внески.
- кредити кооперативом видавалися тільки членам пайовикам.
- район діяльності кредитних кооперативів не обмежувався.
- члени кооперативу несуть обмежену відповідальність по його зобов'язаннях.
- на пайовий внесок за підсумками діяльності кооперативу за рік нараховувалися дивіденди.
- члени правління кооперативу отримували за свою роботу грошову винагороду.

Діяльність міських народних банків Шульце-Деліча хоча і гарантувала саморозвиток, проте мала відповідні обмеження. Зокрема, ці обмеження ставали перепоною до застосування аналогічної схеми організації кооперативів у селах. З рештою селянські господарства не залишилися осторонь від кооперативного руху, дякуючи Ф. Райфайзену, що,

намагаючись дещо змінити принципи діяльності народних банків Шульце-Деліча, щоб адаптувати їх до умов села, започаткував нову, принципово відмінну та самостійну течію у кредитній кооперації. Уперше ці принципи були зведені в єдиний перелік Вольфом [8]. Надалі вони переглядались, доповнювались на розсуд науковців і дослідників. Гончаренко, наприклад, називає сім, на його думку, «фундаментальних принципів діяльності товариств Райфайзена» [5]:

- відсутність пайового капіталу (членських внесків).
- необмежена відповідальність членів за боргами товариства.
- обмеження району діяльності товариства.
- Надання позичок лише членам товариства з урахуванням особистості позичальника.
- безоплатна робота у виборних органах управління та демократичний контроль в організації.
- створення в кожному товаристві спеціального "неподільного фонду".
- поступове переростання кредитного кооперативу в універсальний сільський кооператив.

Рочдейлські кооперативні принципи налічують зрештою сім принципів, кооперативні принципи кредитних кооперативів були зведені до тієї ж кількості у дослідженнях Гончаренка [5, с.76-83]. Кількість кооперативних принципів від початкового її складу, за Райлі, скоротилась вполовину. Доцільно було б розглянути точку зору автора такого спрощення, і зрозуміти його мотиви та зміст, що, на його думку, вкладений у цих трьох основних принципах кооперативної діяльності.

Райлі уніфікує перелік кооперативних принципів, з огляду на сучасні тенденції, до трьох позицій. Відповідно, дві останні групи наведених кооперативних принципів, як і класичні кооперативні принципи, затверджені МКА, мають у собі містити елементи цих трьох. Розглянемо їх більш детально.

1. Принцип членської винагороди (member benefits) у відношенні до споживчих кооперативів має подвійний характер. Він виражений тим, що, з одного боку, член кооперативу користується послугами кооперативу у своїх власних цілях і отримує відповідні переваги перед тими, хто послугами кооперативу не користується. З іншого, у результаті своєї діяльності кооператив запроваджує відповідну заохочувальну діяльність, що винагороджує саме члена кооперативу за наявності відповідної на то можливості.

Класичне тлумачення цього принципу у відношенні до кредитних кооперативів говорить, що кредитний кооператив приймав членів відповідно до їх особистості і потенційної можливості відповідати за зобов'язаннями. Відтак, переваги від такої організаційної діяльності отримували лише ті, хто мав можливість стати членом кооперативу. Поєднуючи цей принцип діяльності із принципом відкритого членства, з'являється сучасна практика діяльності кредитних кооперативів, тобто – кооператив є відкритим для вступу для будь-кого, хто має бажання фінансово залучитись до його діяльності, або можливість відповідати по фінансовим зобов'язанням перед ним (залишається привітливий захід перевірки потенційного члена, тобто номінальне гарантування його можливості відповідати по зобов'язанням). Вступ до та вихід із кооперативу є добровільним, але обов'язковим для отримання його послуг. Відтак користь від діяльності кооперативу в ідеалі, як на початку, так і зараз, отримують лише його члени, іншими словами членство в кооперативі винагороджує члена можливістю отримати його послуги, що відповідає другому принципу Рейлі.

2. Принцип членського управління (member governance) у відношенні до кредитних кооперативів визначається наступним. По-перше, рішення про надання кредиту приймалось у кредитних кооперативах з огляду на суб'єктивне ставлення членів кооперативу до кандидата на отримання позики. По-друге, управління кооперативу, що стосується кооперативів Райфайзена, за визначенням Гончаренка, носило демократичний характер. Це також може бути підтверджено безоплатністю адміністративної роботи в кооперативі, тобто відсутністю матеріальної зацікавленості в цій роботі, а отже і залученні стороннього впливу. Що ж стосується кооперативів Шульце-Деліча, то тут адміністративна робота

винагороджувалась, проте рішення про надання позик приймалися за тим же принципом. Це може слугувати підтвердженням демократичного членського управління кооперативами.

Говорячи про класичні кооперативні принципи, можна відзначити, що членське демократичне управління – це єдиний із принципів, що майже не зазнав змін протягом 56 років його існування в системі кооперативних принципів «Піонерів». В оригіналі він проголошував не тільки принцип самоуправління, а і регламентував ступінь залучення кожного із членів кооперативу до вирішення питань його управління (один член – один голос). Із зростанням розмірів кооперативів і поширенням їх діяльності визначення ступеня залучення членів кооперативу до його управління стало невинуватим, що і було відзначено у подальших його редакціях.

3. Принцип членського володіння (member ownership), говорячи про кредитні кооперативи Райфайзена, тісно пов'язаний із специфікою їх функціонування. На відміну від інших кооперативних організацій, кредитні кооперативи мають однією із найголовніших складових, що забезпечують їх діяльність, довіру своїх членів до самого кооперативу. Гончаренком пояснюється причинно-наслідковий зв'язок між другим принципом Райфайзена та довірою до кооперативу [5, с.76-83]. Розв'язання проблеми формування позикового капіталу кооперативу, навіть зараз, напряду залежить від довіри потенційного вкладника до кредитного кооперативу. Приймаючи кошти на поточний чи депозитний рахунок кредитний кооператив, з одного боку, бере на себе відповідальність перед вкладником, з іншого – наділяє вкладника правом на володіння. Маючи матеріальну зацікавленість у діяльності кооперативу, вкладник не тільки бере участь у контролі за його діяльністю, а й є власником частини кредитного кооперативу, як власник частини його позикового капіталу. Користуючись правом на отримання позикових коштів від кредитного кооперативу, його член бере на себе зобов'язання повернути отримані від кооперативу кошти разом із відсотками. Відсотки, в такому випадку відіграють роль економічної участі члена-позичальника у кооперативі. Сплачені відсотки перерозподіляються на винагороду для членів-вкладників (другий принцип Рейлі) та забезпечують участь члена кооперативу у діяльності кооперативу та його укріпленні і зростанні. Двоєкість такої природи кредитного кооперативу Райфайзена є взаємозалежною і взаємодоповнюваною. Особа, стаючи членом кооперативу набуває обох прав одночасно. Така практика застосовується і понині. Народні банки Шульце-Деліча такої проблеми не мали, адже будь-який член мав сплатити вступний внесок, і пай. У такому випадку він одразу ставав співвласником позикового капіталу кооперативу.

Таким чином можна стверджувати, що три узагальнені кооперативні принципи, запропоновані Рейлі, є справедливими не тільки для кооперативів, що діють за класичними кооперативними принципами, а і для діяльності кредитних кооперативів також.

«Кооперативні принципи як інструмент, за допомогою якого кооперативи втілюють в життя свої цінності» [9, с.3], відіграють велику роль в діяльності кооперативу проте знаходяться під постійним жорстким впливом як внутрішнього так і зовнішнього середовища діяльності кооперативу. Кооперативні принципи як інструкція діяльності кооперативу під впливом цих факторів видозмінюються і набувають нового відтінку. Класичні принципи переглядалися із дати їх першого затвердження 4 рази, змінюючи в певних позиціях зміст, та також саму їх кількість.

Сучасні обставини, що характеризуються процесами глобалізації, на думку Рейлі, вимагають наступного етапу перегляду кооперативних принципів, причому із значною уніфікацією. Рейлі називає три основні принципи кооперативної діяльності, і надає такому спрощенню наступного пояснення [2, с.3-7].

– Членське управління (member governance);

Кооперативи є демократично контрольованими організаціями, що керуються їх членами на демократичних недискримінаційних засадах. Фінансування кооперативу в сучасних умовах принципово відрізняється від фінансування найближчих конкурентних форм господарювання – акціонерних товариств. Відсутність диверсифікації в ціні членського

внеску обумовлює рівність у внесках до загального статутного фонду кооперативу. Метою такої системи є забезпечення рівності серед членів та забезпечення демократичного контролю: один член – один голос. Навпроти, акціонерні товариства, пропонуючи диверсифіковану систему залучення, виправдано наділяють акціонерів різною кількістю голосів, що пропорційна до кількості коштів, вкладених в цінні папери, а отже, і рівня ризику.

По суті, кооперативи діють як представницькі демократії. Члени кооперативу на демократичних засадах вибирають раду директорів із числа членів кооперативу, яка, в свою чергу, відповідальна за управління та відповідність діяльності кооперативу кооперативним принципам. Такий метод виділення контролюючого органу в середині кооперативу є типовим для усіх видів кооперативів і формує ключовий зв'язок між членами кооперативу та його управлінням.

– Членська винагорода (member benefits);

Надлишкові дохід, що кооператив отримує в результаті своєї діяльності згідно із принципами кооперації мають поширюватися серед його членів відповідно до їх фінансової участі у діяльності кооперативу. На відміну від акціонерного товариства, кооперативи більш схильні говорити про надлишковий дохід (surplus revenue) від своєї діяльності ніж про прибуток (benefit). Однак як у першому, так і у другому випадку йдеться про чистий діловий дохід (net business revenue) або дохід, що залишається після покриття витрат і направляється на реінвестування. Так як акціонерні товариства розподіляють надлишковий дохід серед своїх вкладників, переважно пасивних утримувачів цінних паперів, кооператив розподіляє ці кошти між своїми членами. Особливістю такого розподілу серед кооперативів є те, що член кооперативу має брати активну економічну участь у діяльності кооперативу, користуватись його послугами. Споживчі кооперативи розподіляють дивіденди (dividend) серед своїх членів у кінці звітного періоду на основі обсягів використаних ними послуг, інші кооперативи пропонують своїм членам систему знижок, що базується на економічній участі члена кооперативу (наприклад зниження відсоткової ставки по черговому кредиту у кредитних кооперативах), робітничі та виробничі кооперативи можуть керуватись комбінованими показниками, відпрацьованих годин, тощо. Така тонка, але важлива особливість діяльності кооперативу впливає на ступінь залучення, мотивацію та, звичайно, результат, маючи за мету не збільшення капіталу вкладника, а пропонування послуг та залучення до діяльності кооперативу.

Взаємопов'язаність першого і другого принципу полягає в тому, що надлишковий дохід має розподілятися між членами кооперативу в залежності від їх економічної участі, а не від розміру їх вкладу, що не мало б сенсу, адже доля власності кожного члена кооперативу, а отже, і рівень його впливу на управління кооперативом однакові. Єдиним змінним параметром в цьому випадку є саме економічна участь члена кооперативу в його діяльності. З цього випливає і справедливості третього принципу Рейлі.

– Членська володіння (member ownership).

Кооператив засновується на вкладеному у нього капіталі його членів, а отже, і є власністю його членів. Отримання капіталу із зовнішніх джерел має бути погоджено із кооперативним самовизначенням.

Так як другий принцип визначає механізми розподілу капіталу, отриманого від діяльності кооперативу, третій принцип регламентує механізми залучення капіталу до кооперативу для гарантування та підтримки його діяльності. У цьому розумінні ці принципи взаємозалежні, тобто умови одного впливають на умови іншого. Так як, відповідно до другого принципу, надлишковий дохід розподіляється між членами кооперативу, інвестиційний капітал також має бути сформований членами кооперативу, відповідно до кооперативного самовизначення.

Самовизначення – це є право члена кооперативу управляти його діяльністю, що делеговане йому на правах членства у ньому. У цьому контексті принцип членського володіння є взаємозалежним від першого принципу, членського управління. Для того, щоб

зберегти право на самовизначення, інвестиційний капітал, отриманий з-за меж кооперативу не повинен наділятися правами голосу. Це утримує кооперативи від випуску цінних паперів, що можуть надавати права управління не членам та гарантувати пасивний дохід.

Членське володіння, як кооперативний принцип, має коріння, що починаються із часів «Піонерів» 1844 року. За тією редакцією принцип зумовлював "Плату обмеженого відсотку на капітал". У 1966 він було змінений, і набув наступного вигляду: "Обмеженої прибутковості капіталу"; а потім "Автономії і незалежності" в 1995. (додаток А) Метою ж, як тоді, так і сьогодні, є просування та підтримку суспільно-орієнтованого із наголосом на людський фактор (human centered) виробництва: використання капіталу робітниками, а не використання робітників капіталом чи його власниками.

**Висновки і перспективи подальших розробок.** Таким чином, можна стверджувати, що уніфікація кооперативних принципів, по-перше, не є спонтанною і має під собою ґрунтовну мотивацію. По-друге, зміни у кооперативних принципах мають досить динамічний характер. Зміни як у кількості кооперативних принципів, так і у самому їх змісті, мають еволюційний характер, що відповідає тенденціям розвитку навколишнього середовища. Кредитні кооперативи, не дивлячись на свою особливість, мають одну і ту саму мотивацію із іншими кооперативами, мають однакові із ними цінності і поділяють важливість трьох основоположних кооперативних принципів Рейлі. Сучасні умови економічного розвитку якісно вплинули і, напевно, будуть і надалі впливати на систему цінностей кооперативних організацій перетворюючи, адаптуючи та видозмінюючи кооперативні принципи, проте у будь-якому випадку завжди залишався, залишається і має залишатись певний перелік кооперативних принципів, що буде забезпечувати розвиток суспільно-орієнтованої із наголосом на людський фактор діяльності суб'єктів господарювання. Проте все ж таки не вистачає ґрунтового пояснення того, що заважає решті кооперативних принципів долучитись до трьох основних.

### Література

1. Chloupkova J. European Cooperative Movement – Background and Common Denominators / Jarka Chloupkova // Unit of Economics Working Papers. – 2002/4. – P. 44.
2. Rick Riehle. Cooperatives Distilled / Rick Riehle // 2006. – № 23358466. – p.17 [Electronic source]. – Access: <http://www.scribd.com/doc/21031402/cooperatives-Distilled>.
3. Туган-Барановский М. И. Социальные основы / М. И. Туган-Барановский. – М.: Экономика, 1989. – 496 с.
4. Шкляр М. Ф. Экономика кредитных кооперативов: [учеб.]. – М.: Дашко и К, 2009. – С.14–15.
5. Гончаренко В. Кредитна кооперація: принципи фінансово-господарського механізму та проблеми відродження в Україні / В. Гончаренко // Банківська справа. – М.: Знання, 02/2005. – № 2. – С. 76–83.
6. Офіційна сторінка Міжнародного Кооперативного Альянсу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.ica.coop](http://www.ica.coop).
7. Hagen Henry. Cooperative in the world in crisis./ Hagen Henry, Cooperatives, Crisis, Cooperative Law // Expert group meeting organized by the Department of Economics and Social Affairs (DESA) of the UN, 28-30 April 2009 at New York.
8. Вольф Г. Народные банки / Г. Вольф; [пер. с англ.]. – М., 1915. – 412 с.
9. Статут Міжнародного Кооперативного Альянсу, переглянутий Генеральною Асамблеєю від 20 листопада 2009 року.